

RCL DPiO 5604-15/12

ANALIZA
WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
Z DNIA 28 LUTY 2012 R., SYGN. AKT K 5/11

I. INFORMACJE O ORZECZENIU:

1. Metryka orzeczenia:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 lutego 2012 r., sygn. akt K 5/11. Sentencja orzeczenia została opublikowana w dniu 8 marca 2012 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, poz. 251.

2. Sentencja orzeczenia:

Art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, z późn. zm.) jest **niezgodny** z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji:

Przepis art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zwanej dalej „ustawą”, utracił moc obowiązującą z dniem ogłoszenia wyroku Trybunału tj. z dniem 8 marca 2012 r.

4. Stan prawny (na gruncie którego wydano orzeczenie):

Dokonując analizy zaskarżonego przepisu art. 114 ust. 1a ustawy należy wziąć po uwagę jego ust. 1, który stanowi, iż prawo do świadczeń określonych w ustawie lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Natomiast w myśl zakwestionowanego art. 114 ust. 1a ustawy przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości.

Zatem przepis art. 114 ust. 1a umożliwił z urzędu weryfikację prawa do rent lub emerytur albo ich wysokości przyznanych na podstawie prawomocnych decyzji, nawet wtedy gdy okazało się, że przedłożone wcześniej dowody nie dawały podstaw do ustanowienia tych praw. Podkreślenia wymaga również, iż możliwość weryfikacji takich decyzji nie była ograniczona w czasie.

5. Powołany wzorzec konstytucyjny:

Trybunał Konstytucyjny orzekając o niezgodności art. 114 ust. 1a ustawy przyjął, iż narusza on wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji wskutek nieproporcjonalnej ingerencji w prawo do zabezpieczenia społecznego.

Pierwsza z wymienionych zasad wyraża się w pewności prawa tj. w takim zespole cech przysługujących prawu, które gwarantuje jednostce bezpieczeństwo prawne, umożliwiając jej decydowanie o swoim postępowaniu na podstawie pełnej znajomości przesłanek działania organów państwa, a zarazem znajomości konsekwencji prawnych, jakie postępowanie to może za sobą pociągnąć.

Powyższe gwarancje nie znalazły odzwierciedlenia w zaskarżonej regulacji, gdyż przepis art. 114 ust. 1a ustawy przewidywał iluzoryczny charakter prawomocnych decyzji wydawanych w sprawach emerytalnych i rentowych. Polegało to na wprowadzeniu możliwości dla organu rentowego, który w każdym czasie i tylko na podstawie odmiennej oceny przedstawionych wcześniej dowodów mógł pozbawić jednostkę przyznanych jej wcześniej praw. Miało to istotne znaczenie ponieważ obywatel, opierając się na dokonanej przez organ władzy publicznej ocenie przesłanek nabycia prawa, której konsekwencją była przyznająca świadczenie decyzja, i działając w zaufaniu do dokonanej oceny, podejmował istotne decyzje życiowe np. rezygnował z zatrudnienia, a następnie – gdy okazywało się, że decyzje organu były błędne – ponosił wszelkie konsekwencje tych błędów. Działo się tak również wtedy, gdy obywatel swym zachowaniem w żadnej mierze nie przyczyniał się do sformułowania błędnych ocen. W rezultacie ponoszenia tych konsekwencji obywatel znajdował się często w bardzo niekorzystnej dla siebie sytuacji – tracił prawo do pobierania świadczenia i nie był w stanie, ze względu na wcześniejszą rezygnację, uzyskać ponownie zatrudnienia. Taka sytuacja oznaczała zawsze naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa.

Trybunał potwierdził również, iż zaskarżony przepis narusza zasadę proporcjonalności przez to, że niewspółmiernie ingeruje w prawo do zabezpieczenia społecznego.

Należy zauważyć, iż ustanawiając dane ograniczenie prawa ustawodawca zobowiązany jest za każdym razem badać, czy za pomocą danego ograniczenia uda się osiągnąć zamierzone skutki, tzn. czy dane unormowanie jest niezbędne dla ochrony interesu publicznego, któremu ma służyć, i czy efekty tego ograniczenia pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężaru nałożonego na obywatela. Powyższe nie zostało spełnione w odniesieniu do zaskarżonego przepisu. Nieproporcjonalność ingerencji w analizowanej sprawie polega na tym, że pozbawienie, na podstawie art. 114 ust. 1a ustawy, prawa do emerytury lub renty naruszyło zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, co oznacza że ustawodawca zbyt małą wagę przywiązał do socjalnej ochrony jednostki, a zbyt dużą do ochrony interesu publicznego.

II. SKUTKI ORZECZENIA:

Analizowany wyrok Trybunału skutkuje wyeliminowaniem z obrotu prawnego art. 114 ust. 1a ustawy z dniem 8 marca 2012 r., tj. z dniem ogłoszenia analizowanego wyroku.

III. WSKAZÓWKI DLA PRAWODAWCY:

Wprawdzie analizowane orzeczenie nie wymaga podjęcia działań legislacyjnych, jednak Trybunał w jego uzasadnieniu podkreślił, iż prawomocność (trwałość) decyzji, niezależnie od jej przedmiotu, wymaga, aby przesłanki jej wzruszenia były precyzyjnie określone. W konsekwencji powyższego zauważyć należy, iż eliminacja z obrotu prawnego zaskarżonego ust. 1a z art. 114 oraz fakt, iż ust. 1 tego przepisu jasno określa zasady wzruszenia prawomocnych decyzji powoduje, że ustawa spełnia wskazany wyżej wymóg.

IV. WYKONANIE ORZECZENIA:

1. Potrzeba wykonania orzeczenia:

Biorąc pod uwagę powyższe oraz fakt, iż istnieją normy prawne umożliwiające wznowienie postępowań, w wyniku których zostały podjęte rozstrzygnięcia na podstawie zaskarżonej regulacji, nie ma potrzeby podjęcia prac legislacyjnych mających na celu wykonanie analizowanego orzeczenia.

2. Podmiot właściwy w zakresie objętym orzeczeniem:

Podmiotem właściwym w zakresie materii objętej analizowanym orzeczeniem jest Minister Pracy i Polityki Społecznej.

3. Kierunek rozwiązań/brzmienie przepisu:

Brak.

4. Etap prac nad projektem wykonującym orzeczenie:

Brak.

DYREKTOR
Departamentu Prawnego i Porzecznictwa
Barbara Wysocka
Barbara Wysocka

Sporządziła:
Małgorzata Maziarz

24.04.2012r
Małgorzata Maziarz
P. Kępcinich